

ANDRÉ MAUROIS

**CERCUL
DE FAMILIE**

Traducere: DANIELA RAINOV

EDITURA ORIZONTURI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MAUROIS, ANDRÉ

Cercul de familie / André Maurois ; trad.: Daniela Rainov. -
București : Orizonturi, 2021
ISBN 978-973-736-443-2

I. Rainov, Daniela (trad.)

821.133.1

Corectură: **MĂDĂLINA COMAN, EMILIA LEANCĂ**
Copertă: **TATIANA DANIELA POPESCU**

LE CERCLE DE FAMILLE

Copyright © Editions Grasset & Fasquelle, 1932

Toate drepturile acestei ediții aparțin **Editurii ORIZONTURI**

Editura ORIZONTURI – București

Bdul Libertății nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20

telefon: 021.3177679, 0744531333

e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

www.editura-orizonturi.ro

Partea I

I

Amintirile copilăriei nu sunt, ca cele de la maturitate, încadrate în anumite repere temporale. Sunt imagini izolate, înconjurate din toate părțile de uitare, iar personajul care ne reprezintă este atât de deosebit de noi înșine, încât multe dintre ele ni se par străine de existența noastră. Dar altele au lăsat asupra caracterului nostru urme atât de adânci, încât nu le recunoaștem valoarea decât prin forța pe care o au asupra prezentului. Așa cum, studiind istoria unei țări, nu ne vom putea imagina ce însemna, presați între biserică și senior, iobăgia țăranilor, dar ne-o putem închipui observând în satele noastre supraviețuirea unor uri pe care nimic nu le explică, astfel găsim printre sentimentele noastre actuale antipatii ciudate și dorințe condamnabile, recunoaștem ecoul atenuat al unei zdruncinări care, cu treizeci de ani în urmă, a agitat grupele de celule ale căror descendenți suntem.

Cea mai veche amintire a lui Denise Herpain este aceea a unei zile pe malul mării. De mai mulți ani, doamna Herpain închiria în fiecare vară o vilă pe coasta normandă, la Beuzeval. „O fac mai ales pentru copii”, spunea ea. Casa se numea Vila Colibri. Denise, după douăzeci de ani, își amintea încă acoperișul a cărui streășină din lemn decupat forma inimioare și împletituri, căpriorii de lemn așezați oblic sau vertical printre cărămizi, veranda acoperită de geamuri, poarta grădinii care, deschizându-se, agita un clopoțel și, sub ferestre, jardinierele metalice unde mușcatele pe jumătate uscate miroseau a pământ și a frunze putrede.

Denise, aplecată asupra lopății, în picioare, în tricou roșu, lângă întăriturile unui fort pe care ea îl săpase, privea marea. Umbre mari și negre, încrețite de vânt, alergau pe apele verzi care, lângă mal, luau culoarea nisipului. Marea era joasă. În fața fortului se întindea o zonă plină de pietricele amestecate cu scoici sparte care rănesc tălpile. Dincolo de ea începeau dunele netede și ferme pe unde șerpuiiau mici fluvii întortocheate. Pe fundul acestor pârâiașe, nisipul curgea în valuri aproape solide. Denise avu chef să le simtă sub picioare și, lăsându-și lopăția, fugi într-acolo. O voce strigă: „Denise!”... Se opri și se întoarse încetșor.

Doica, miss Carrington, era în toane proaste. Înainte de a accepta, Dumnezeu știe de ce, slujba de la familia Herpain, care erau mici burghezi de provincie și nu aveau nici măcar automobil, ea îngrijise copiii contelui de Thianges, care era proprietarul unui castel, și pe cei ai familiei Weissberger, care-și petrecea patru luni pe an la Biarritz. Miss Carrington era fiica unui farmacist din Folkestone și ambiția ei era să revină pe la cincizeci de ani în Anglia și să deschidă o mică pensiune. În Franța, spera ca existența ei să se amestece cu aceea a unor familii nobile sau bogate.

Pe această plajă, încă sălbatică în jurul anilor 1900, nu găsisese alte englezoaice. Redusă numai la conversația doicilor, ea făcea întregul univers răspunzător de această decădere. Camera copiilor era prea mică. Nu exista baie. Denise era insuportabilă și refuza să le împrumute lui Lolotte și lui Bebe jucăriile ei. „You are a very naughty little girl... I'll tell your mother about you...”¹, spunea ea. Denise se așeza

¹ Ești o fetiță foarte obraznică. Am să te spun mamei tale (engl. în original).

mai la o parte și bombănea. Cum să-i dea ea lui Lolotte lopăția ei care se numea Eulalie și care era o ființă vie? Toate obiectele aveau nume secrete despre care era interzis să vorbești. Pernuța de piele era Sebastien și gălețica se numea domnul Guiborel, ca bătrânul grădinar din Pont de l'Eure care venea, cu sute de ghivecele, să planteze begonii și lalele. Așezată pe marginea acelei gropi pe care o săpase ca un soi de refugiu, cernea în pumni nisipul pe care îl lăsa să curgă fin și cald printre degete. Când în nisip se găsea un melcușor sau o bucată de cochilie, degetele strânse îl opreau. Marea urca. Denise privea micile valuri venind din larg și întinzându-și spuma albă pe nisipul care, atunci când se retrăgeau, rămânea lucios ca o focă. La stânga, spre Dives și Cabourg, mici vaporaze pescuiau într-o mare de lumină. Denise se gândea că i-ar fi plăcut să plece cu aceste bărci mari cu pânze și că „aceste persoane sunt nedrepte și rele”.

În spatele ei, doica, cu spatele sprijinit de cabină, tricota cu capul aplecat asupra lucrului și vorbea în franceză cu „domnișoara” copiilor Quesnay:

– Dacă aș vrea să povestesc ceea ce văd, spunea doica... E o femeie rea... își petrece zilele scriindu-i...

Denise știa că doica vorbea despre mama ei. Asculta și continua să cearnă nisipul printre degete.

Spre ora șase doica spuse că era cazul să meargă acasă. Împingând cu o mână căruciorul lui Bebe, o luă cu cealaltă pe Charlotte. Denise le urma, târându-și lopăția ce hârșăia pe cărămizile nisipoase. Denise știa că acest zgomot o agasează pe doică. Refuzase să se încalțe deoarece îi plăcea acea mică durere cauzată de scoicile care se înfingeau în tălpi. Când puse piciorul pe terasa vilei, lemnul vopsit era cald încă. Denise se gândi la o baie unde tot nisipul fixat pe corpul ei se va desprinde și va forma un fel de mică plajă pe fundul apei.

Doamna Herpain, întinsă pe un șezlong, citea. Mâinile îi erau acoperite de mănuși; se temea că aerul de mare îi va strica pielea. Purta un halat roz cu talie înaltă, terminat cu volane largi de dantelă; mânecile, aproape până la umeri, erau bufante. Pe picioare, pliurile „acordeon” se deschideau în evantai. Sprijinită de spătarul șezlongului, o umbrelă albă, pătrunsă de găuri brodate ale căror desene aminteau de decupările acoperișului, adăpostea fața frumoasă a cititoarei. Denise, urcând treptele încinse ale terasei, se simți cuprinsă de un val de admirație pentru această imagine proaspătă și luxoasă. Depășindu-le pe micuțele care înaintau încet, alerga spre mama ei s-o sărute.

– Denise, lopățica!... strigă doamna Herpain, smulsa din lectură de hârșăitul metalic.

Privi mica creatură în tricou roșu care se opri lângă pliurile roz.

– Ai mâinile pline de nisip, spuse ea. Du-te și te spală... Bună seara, doică... Am avut atâtea scrisori de scris, că nu am mai avut timp să vin să vă văd pe plajă... A fost o zi bună?

– Deloc bună, doamnă, zise doica. Denise a refuzat iarăși să-i împrumute pernuța ei lui Lolotte.

– Denise, zău, de câteva luni ești insuportabilă, zise doamna Herpain.

– Dar, mamă, nu pot să i-l împrumut pe Sebastien lui Lolotte; îl detestă.

– Nu spune prostii, ești prea mare... Trebuie să fii un exemplu... Fac totul pentru a vă fi bine; vin la mare pentru voi și tu faci tot ce poți ca să mă contrariezi.

– E o nedreptate, zise Denise.

– Care „e”? întrebă doamna Harpain... Dacă nu o faci pentru doică sau pentru surorile tale, încearcă să fii drăguță pentru a-mi face mie pe plac.

Denise privi spațiile dintre cărămizi; furnicile alergau pe acolo.

– E o nedreptate, repetă ea, cu ochii plecați.

Doamna Herpain suspină, înălță din umeri și își reluă lectura. Doica și cei trei copii urcară în tăcere scara a cărei balustradă vopsită se lipea de mâini. În timp ce Eugenie și doica pregăteau baia celor mici, Denise își aranjă sertarele. Nu i-au dat voie să-și aducă de la Pont de l’Eure toate comorile, dar cel puțin și le-a luat pe cele mai prețioase; un ceas spart, bilete vechi de tramvai și clasorul de timbre. Le privea întotdeauna în timpul băii micuțelor fiindcă atunci doica nu era acolo ca să-i spună: „Jucăriile sunt ale tuturor” și s-o forțeze să-i dea clasorul lui Lolotte, care rupea paginile. După un timp, când auzi un clipocit în baie, coborî în bucătărie. Bucătăreasa, Victorine, era prietena ei, în timp ce Eugenie, camerista, confidenta doicii, o gonia pe Denise din camera ei spunând:

– Ce te tot învâriți în jurul meu?

Bucătăria mirosea frumos. Ca și fortul de pe plajă, era un refugiu. Erai învăluit de căldură. Victorine, cu pieptul ei enorm, strâns într-o bluză de pânză albă, era aplecată asupra sobei. Denise o adora pe Victorine, care o învăța să răzuiească ciocolată, să macine cafea și care îi cânta „Micul Savoyard”: „O, copilul meu, pleacă pentru Franța...”. Victorine se înfură câteodată, dar furiile ei erau calde și dulci ca vaporii ce ieșeau din frumoasa cuvă de aramă pe care o numea bain-marie.

– Victorine, ce avem pentru cină?

– N-ai vrea să pleci? zise Victorine... în seara asta nu cinați cu mama voastră... Aveți supă, spanac și compot.

– Nu-i adevărat, zise Denise. Văd la tine în cuptor un pui fript și o tartă de căpșuni.

Victorine închise cu un gest de nemulțumire ușa cup-torului.

– Vezi-ți de treburile tale, spuse ea. Astea nu sunt pentru fete. Hai, cară-te... îmi faci necazuri.

Din tonul lui Victorine, Denise înțelese că acea tartă și puiul erau semnele unor fapte misterioase și vinovate. La șase ani, avea un anume tact neliniștit, o teamă de a ști. Prin ușa întredeschisă, ea zări flori pe masa din sufragerie. Toată casa părea pregătită pentru o sărbătoare de la care ea era exclusă. Auzi pe scări vocea doicii:

– Denise!... Where on earth is this child?¹

– Doică, strigă grășana Victorine, ia-o pe Denise... Cu meniul ăsta dublu...

Apăru în ușa bucătăriei și schimbă cu englezoaica o privire amuzată și disprețuitoare pe care fetița în tricou roșu a prins-o și n-o va uita toată viața.

– Hurry on², zise doica... Surorile tale sunt gata. Victorine, ce au micuțele la cină?

– Spanac și compot, spuse Victorine.

– God gracious!³ zise doica... Am să-i vorbesc.

Se duse spre verandă și Denise o auzi bombănind:

– A child must be fed. I cannot starv them.⁴

Doica se întoarse, o târî pe Denise până la etajul întâi și-i zise lui Eugenie:

– Este o mamă rea; se gândește numai la ea însăși.

¹ Unde o fi copilul ăsta? (engl. în original)

² Grăbește-te (idem).

³ Dumnezeule, mare! (engl. în original).

⁴ Un copil trebuie să fie grăsuț. Nu le pot înfometa.

Uscată, dreaptă, disprețuitoare, Eugenie purta bluze de atlas negru, al căror guler avea o garnitură de batist alb. În piept avea înfipt un ac cu ață. Denise își scoase tricoul roșu.

– Nanny, spuse ea, cine o să mănânce tarta aia?

– Nu pune niciodată întrebări, zise doica.

Și începu să săpunească cu furie gâtul și urechile lui Denise.

III

Cei trei copii au fost băgați în pat imediat după cină. „Asta fiindcă n-ați fost cumiți”, a spus doica. Denise cunoștea aceste pedepse ce coincideau cu serile când doica avea chef să se ducă la cazinou. Dar doica nu-și schimbase rochia de pânză albastră. Întinsă cu ochii închiși, Denise încerca să înțeleagă. Se gândea la vremurile când mama ei o iubea. Atunci, era dusă duminica dimineața în patul părinților ei. Tata o învăța să sufle peste un ceas de aur care se deschidea singur; mama o lăsa să se joace cu părul ei lung și negru. Când Eugenie aducea micul dejun, Denise avea voie să-și înmoaie un „cioculeț” în cafea. Chiar și în timpul zilei, mama se amuza ca o fetiță și, așezată pe covor cu Denise, supraveghea prepararea mâncărilor pentru păpuși. Pe urmă s-a născut Lolotte, apoi Bebe. Acum ea era mereu dojenită.

Denise dormea până când, dimineața, doica intra în cameră odată cu soarele. Dar în noaptea aceea se trezi. Prin fereastra deschisă, o lumină dulce cădea pe cele trei paturi. Era un amestec de lumini. Era lumina lunii, ușoară, lăptoasă, și o alta, mai crudă, mai albă, care urca de pe verandă. Jos, o voce cânta; ca să audă mai bine, Denise se ridică într-un cot. Adora vocea mamei ei. Încă de la doi ani,

cobora în salon când auzea pianul și se ruga: „Mamă, cântă”. Iubea mai ales cântecele care o făceau să plângă, precum „Cântărețul la mandolină”. La trei ani, fredona arii din Schumann și Brahms și vădea o asemenea memorie muzicală, încât mama a pus-o să „înceapă pianul”. Progresele au apărut cu o incredibilă rapiditate. După șase luni o acompania pe mama atunci când „acompaniamentul era pe puterile ei”. „Denise este foarte muzicală”, spunea doamna Herpain. „Cum ar putea fi altfel cu o mamă ca dumneavoastră?”, răspundeau cunoscuții din Pont de l’Eure.

Vocea aceea, în liniștea nopții, umplea împrejurimile. Un miros de caprifoi urca din grădină. Micuțele dormeau. Cuibărită în patul ei, Denise se gândi că i-ar plăcea să fie singură lângă mama ei și s-o admire. Cântecele se auzea în largi pânze sonore. Nu înțelegea toate cuvintele, dar auzi:

„...sub vastele porticuri”.

Portic o făcu să se gândească la lecțiile de gimnastică pe care le făcea împreună cu frații Quesnay, în parcul lor mare. Trapezul și inelele erau suspendate de un portic. Se gândi la balansul trapezului, la scârțâitul inelelor, la Antoine Quesnay care era logodnicul ei. Pe urmă ascultă din nou. Era atât de frumos, că deveni neliniștită. Pentru cine cântă mama așa? Cine o acompania?

„Vânturile, rostogolind imaginile cerului”...

În camera alăturată, a cărei ușă era deschisă, doica respira ca o persoană adormită. Denise iscodi puțin și apoi, cu o mișcare hotărâtă, aruncă pătura, coborî din pat și în vârful picioarelor se duse la fereastră. Ghivecele cu mușcate miroseau a pământ și a frunze putrede. Cerul părea o minunată cupolă presărată cu stele. Departe, valuri mici se spargeau ușurel de nisip, cu un foșnet de mătase. Aplecându-se peste flori, văzu geamurile verandei. Mama stătea în picioare,

lângă pian; avea o rochie deschisă, cu umerii goi. Un bărbat, căruia Denise îi văzu numai spatele, era așezat la pian și cânta. Pe ceafa puternică se sprijinea o coroniță de păr roșcat, ce înconjura un craniu chel, roz și lucitor. Doamna Herpain și-a pus mâna pe umărul bărbatului aplecat peste pian.

„...Și a cărui unică grijă era să adâncească Secretul dureros care mă făcea să tânjesc.”

Vocea puternică părea că urcă până la stele. Apoi tăcu. Bărbatul desprinsese mâna doamnei Herpain de pe umăr și, întorcând capul, sărută brațul dezgolit. Lui Denise i se făcu frică, coborî repede de pe fereastră și, în vârful picioarelor, se întoarse în pat.

Cine era bărbatul acela, a cărui vizită n-o anunțase nimeni? Pe el îl așteptau puiul, tarta de căpșuni și florile violete de pe masă? De ce Victorine și doica au râs vorbind despre „meniul dublu”? În lumina lunii, văzu o formă ce se clătina în apropierea ferestrei. Speriată, zise cu jumătate de glas: „Mama!”, pe urmă își dădu seama că este tricoul ei roșu, pe care doica l-a pus la uscat. Sub ferestre, pianul reluă. Denise invidie liniștea și siguranța interpretării. Era o melodie necunoscută. Din pătuț nu se mai auzeau cuvintele. Suspină, se întoarse, își strânse perna în brațe și adormi.

A doua zi dimineța, își aminti cele văzute în timpul nopții, dar nu-i spuse doicii despre asta și nici mamei. Așezată pe castelul de nisip, se gândi la ceafa cu coroniță roșcovană și buclată și la cuvintele ciudate pe care le auzise. Fredonă în surdină: „Sub vastele porticuri”...

Venind de la plajă își observă cu atenție mama, să vadă dacă este schimbată, emoționată. Dar capotul, ca și ieri, se întindea ca un evantai roz. Toată ziua Denise fu neascultătoare și insuportabilă, așa că doamna Herpain însăși urcă în camera fetei, deschise cu mâna ei tezaurul sacru și luă